

Anatomia człowieka

Kompendium

pod redakcją
Krzysztofa Krasuckiego

Anatomia człowieka

Kompendium

autorzy

Maciej Ambroziak

Maciej Ciemny

Magdalena Jura

Dorota Korzeniewska

Krzysztof Krasucki

Monika Pluta

Marta Poręcka

Anna Pryć

Monika Sojewska

redakcja

Krzysztof Krasucki

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	5
1. WSTĘP	13
Osie i płaszczyzny ciała ludzkiego, kierunki i części ciała	13
Linie ciała	14
Proporcje ciała	14
Układ narządów ruchu	14
Układ mięśniowy	18
Układ sercowo-naczyniowy	19
Układ trawienny	21
Powłoka wspólna	23
2. OSTEOLOGIA	24
2 — I	24
Kręgosłup jako całość	24
Kręgi szyjne	25
Kręgi piersiowe	27
Kręgi lędźwiowe	28
Kość krzyżowa	28
Kość guziczna	30
Połączenia kręgów	31
Rozwój kręgosłupa	34
Klatka piersiowa jako całość	36
Żebra	38
Mostek	40
Połączenia żeber z kręgosłupem i mostkiem	41
Rozwój żeber i mostka	43
2 — II	44
Obojczyk	44
Łopatka	44
Kość ramienna	46
Kość łokciowa	48
Kość promieniowa	50
Kości ręki	51
Połączenia kończyny górnej	56
2 — III	64
Kość miedniczna	64
Połączenia miednicy	67
Miednica jako całość	68
Kość udowa	69
Rzepka	70
Kość piszczelowa	71
Strzałka	72
Kości stopy	73
Połączenia kończyny dolnej wolnej	77
2 — IV	83
Rozwój czaszki	83
Kość potyliczna	83
Kość ciemieniowa	85
Kość skroniowa	85
Kość klinowa	89
Kość czołowa	91
Kość sitowa	92
Kość łzowa	93
Kość nosowa	93

Małżowina nosowa dolna	93
Lemiesz	94
Szczęka	94
Żuchwa	96
Kość jarzmowa	96
Kość podniebienna	97
Kość gnykowa	98
Połączenia kości czaszki	98
Doły i jamy czaszki	100
Ściany czaszki	104
3. GŁOWA I SZYJA	106
3 — I	106
Ograniczenia i okolice szyi	106
Trójkąty szyi	107
Powięź szyi i przestrzenie międzypowięziowe	109
Mięśnie szyi	110
Splot szyjny	113
Główne żyły szyi	115
3 — II	117
Gruzoł tarczowy	117
Gruzoły przytarczyczne	119
Tętnica szyjna wspólna	119
3 — III	121
Krtań	121
Tchawica (część szyjna)	126
Tętnica szyjna zewnętrzna	126
Odcinek szyjny nerwu błędnego	128
Nerw dodatkowy	130
Pień współczulny (część szyjna)	131
3 — IV	133
Mięśnie mimiczne (wyrazowe) twarzy	133
Tętnica twarzowa	137
Nerw twarzowy	138
Ślinianka przyuszna	140
Ślinianka podżuchwowa	141
Ślinianka podjęzykowa	141
3 — V	142
Dół podskroniowy	142
Tętnica szczękowa	142
Mięśnie żucia	144
Jama nosowa	145
Zatoki przynosowe	146
Nerw węchowy	147
Nerw trójdzielny	147
3 — VI	150
Jama ustna	150
Podniebienie	150
Język	152
Nerw podjęzykowy	153
Nerw językowo-gardłowy	154
Gardło	155
Przestrzeń okogardłowa	157
3 — VII	159
Tętnica szyjna wewnętrzna	159
Opona twarda mózgowia	159
Wyjścia nerwów czaszkowych	161
Mięśnie gałki ocznej i oczodołu	162
Narząd łzowy	163
3 — VIII	165
Narząd wzroku	165

Ucho zewnętrzne	170
Ucho środkowe	172
Ucho wewnętrzne	175
4. KLATKA PIERSIOWA	178
4 — I.	178
Ograniczenia	178
Linie na klatce piersiowej	178
Okolice klatki piersiowej	178
Dostępne badaniu punkty kostne	179
Wymiary klatki piersiowej	179
Mięśnie klatki piersiowej	179
Przepona	181
Powięź klatki piersiowej	183
Nerwy międzyżebrowe	183
Tętnice tułowia	184
Powróżek naczyniowo-nerwowy przestrzeni międzyżebrowej	184
Gruzoł sutkowy	184
4 — II	186
Jama pachowa i dół pachowy	186
Śródpiersie	186
Nerw przeponowy	188
Grasica	188
Tchawica	189
Oskrzela główne	190
Płuca	190
Oplucna	193
Zachyłki oplucnej	194
4 — III.	195
Serce	195
Pień płucny	202
Aorta	203
Pień ramienno-głowy	204
Tętnica szyjna wspólna	204
Tętnica podobojczykowa	204
Żyły płucne	205
Żyła główna górna	205
Żyła główna dolna	205
Przełyk	205
Przewód piersiowy	207
Nerw błędny	207
5. JAMA BRZUSZNA	208
5 — I.	208
Ograniczenia jamy brzusznej	208
Podział brzucha na kwadranty i okolice topograficzne	208
Unerwienie skóry brzucha	210
Żyły powierzchowne brzucha	210
Tętnica nadbrzuszną powierzchowną	210
Tętnica okalająca biodro powierzchowną	211
5 — II	212
Mięśnie brzucha	212
Pochewka mięśnia prostego brzucha	215
Rozciągnięta mięśni brzucha	216
Kresa biała	216
Miejsca zmniejszonej oporności jamy brzusznej	216
Przepukliny brzuszne	217
Trójkąt lędźwiowy	217
Ściągnista przestrzeń lędźwiowa	217
Nerw podżebrowy	218
Nerw biodrowo-podbrzuszny	218
Nerw biodrowo-pachwinowy	218

Nerw płciowo-udowy	219
Tętnica nadbrzuszną górną	219
Tętnica nadbrzuszną dolną	219
Faldy pępkowe	220
Doły na powierzchni wewnętrznej przedniej ściany brzucha	220
Kanał pachwinowy	220
5 — III	222
Podprzeponowy odcinek przewodu pokarmowego	222
Budowa ściany przewodu pokarmowego	222
Otrzewna	224
Narządy wewnętrz- i zewnętrzne	228
Żołądek	229
Jelito cienkie	230
Jelito grube	232
Trzustka	235
Śledziona	236
Wątroba	237
Pęcherzyk żółciowy	239
Drogi żółciowe	240
5 — IV	241
Pień trzewny	241
Odcinek brzuszny pni błędnych	241
Splot trzewny	241
Żyła wrotna	242
Unerwienie trzewi jamy brzusznej	243
6. NARZĄDY MOCZOWO-PŁCIOWE. DNO MIEDNICY	244
6 — I	244
Przestrzeń zaotrzewnowa	244
Nerki	244
Nadnercza	247
Miedniczki i kielichy nerkowe	248
Moczowody	248
Pęcherz moczowy	249
Mięsień czworoboczny lędźwi	251
Mięsień biodrowo-lędźwiowy	251
Aorta brzuszna	253
Żyła główna dolna	254
Tętnica biodrowa wewnętrzna	255
Splot lędźwiowy	256
Pień współczulny — część lędźwiowa i krzyżowa	258
Splot podbrzusny górny	259
Sploty podbrzusne dolne/miedniczne	259
6 — II	260
Gruzoł krokowy	260
Jądro	260
Najądrze	262
Nasieniowód	263
Pęcherzyki nasienne	264
Powrózek nasienny	264
Prącie	265
Cewka moczowa męska	267
Gruzoły opuszkowo-cewkowe	268
Moszna	268
Pozostałości embrionalnych narządów moczowo-płciowych męskich	269
6 — III	270
Jajnik	270
Jajowód	272
Macica	273
Pochwa	277
Cewka moczowa żeńska	278

Wargi sromowe większe	278
Wargi sromowe mniejsze	278
Przedstonek pochwy	279
Łechtaczka	279
Opuszki przedstonka	280
Pozostałości embrionalnych narządów moczowo-płciowych żeńskich	280
6 — IV	281
Dno miednicy	281
Krocze	281
Mięśnie dna miednicy	281
Powięzie miednicy	282
Przestrzenie międzypowięziowe miednicy	282
Kanał zasłonowy	283
Dół kulszowo-odbytniczy	283
Kanał sromowy	284
Miejsca zmniejszonego oporu ścian jamy miednicy	284
Tętnica sromowa wewnętrzna	284
Nerw sromowy	285
7. GRZBIET. KOŃCZYNA GÓRNA	286
7 — I	286
Okolice grzbietu	286
Mięśnie powierzchowne grzbietu	286
Trójkąt lędźwiowy	288
Ścięgnista przestrzeni lędźwiowa	288
Mięśnie głębokie grzbietu	289
Trójkąt podpotyliczny	294
Powięzie grzbietu	294
Gałęzie grzbietowe nerwów rdzeniowych	295
7 — II	298
Okolice kończyny górnej	298
Mięśnie obręczy kończyny górnej	298
Powięzie okolic barku	300
Dół pachowy	300
Jama pachowa	301
Powrózek naczyniowo-nerwowy ramienia	302
Tętnica pachowa	302
Żyła pachowa	304
Splot ramienny	304
Mięśnie ramienia	316
Powięź ramienia	317
Tętnica ramienna	318
Żyły głębokie ramienia — żyły ramienne	319
Żyły powierzchowne ramienia — żyła odpromieniowa i odłokciowa	320
7 — III	321
Okolica łokciowa i dół łokciowy	321
Mięśnie przedramienia	321
Powięź przedramienia	327
Tętnice przedramienia	327
Sieć stawowa łokcia	329
Żyły głębokie przedramienia	329
Żyły powierzchowne przedramienia	330
7 — IV	331
Ręka	331
Dołek promieniowy — tabakierka anatomiczna	331
Krótkie mięśnie ręki	332
Rozciągną grzbietowe palców	335
Powięzie ręki	335
Rozciągną dłoniowe	336
Kaletki maziowe podskórne ręki	336
Tętnice ręki	336

Żyły głębokie ręki	337
Żyły powierzchowne palców i ręki	338
8. KOŃCZYNA DOLNA	339
8 — I.	339
Powięź biodrowa	339
Powięź szeroka uda	339
Powięź pośladkowa	340
Żyły powierzchowne kończyny dolnej	340
Żyły głębokie kończyny dolnej	341
Unerwienie skórne pośladka i uda	342
Wężły chłonne pachwinowe	342
Rozstęp mięśni	343
Rozstęp naczyń	343
Kanał udowy	344
Mięśnie obręczy kończyny dolnej	344
Mięśnie uda	350
Staw biodrowy	356
Trójkąt udowy	356
Kanał przywodzicieli	357
Dół biodrowo-łonowy	357
Tętnica biodrowa wspólna	358
Tętnica biodrowa zewnętrzna	358
Tętnica biodrowa wewnętrzna	359
Tętnica udowa	361
Tętnice sromowe zewnętrzne	362
Tętnica głęboka uda	362
Nerw udowy	362
Nerw zasłonowy	363
Otwory kulszowe	364
8 — II	366
Splot lędźwiowy	366
Splot krzyżowy	366
Powięź goleni	367
Mięśnie goleni	367
Dół podkolanowy	373
Nerwy skórne goleni	373
Nerw kulszowy	373
Nerw piszczelowy	374
Nerw strzałkowy wspólny	375
Tętnica podkolanowa	377
Tętnica piszczelowa przednia	377
Tętnica piszczelowa tylna	378
Staw kolanowy	379
8 — III.	381
Kanał kostki przyśrodkowej	381
Mięśnie stopy	381
Unerwienie skórne stopy	383
Nerwy podeszwowe	383
Tętnica grzbietowa stopy	384
Tętnica podeszwowa przyśrodkowa	384
Tętnica podeszwowa boczna	385
Łuk podeszwowy	385
Tętnice palców stopy	385
Sklepienie stopy	385
Staw skokowy górny	386
Staw skokowy dolny	386
Inne stawy stopy	387